

TRE GAMLE BILLEDER

Byen, der rykker mod øst
Af KR. MADSEN

NATTEN MELLEM den 4. og 5. november 1911 blæste en hård sydvestenstorm over Vesterhavet, og som det altid er tilfældet under storm fra sydvest, var vandstanden meget høj. Forstranden var under vand, og bølgerne brødes mod klitrækkerne. Sådant var det også tilfældet langs kysten fra Thyborøn Kanal og nordpå forbi Agger.

Første strandvagt fra Agger og til kanalen den aften var min fader, strandfoged Martin Madsen, som tillige var bådformand ved redningsstationen. Da han gik sydpå, var dæmningen - den yderste klitrække - endnu intakt overalt, men mellem høfderne nr. 87-89, ca. ½ km syd for Agger, gik bølgerne helt op til dæmningens overkant, så han var klar over, at der var fare på færde. Da min far var på tilbagevejen godt midnat, var der på nævnte sted kun en smal kant tilbage, som det var ret risikabelt at passere, men det gik. Og min far purrede næste vagt med ordene: Nu er det din tur, men du kommer ikke ret langt. - Det gjorde han heller ikke, for da han nåede lidt syd for høfde 89, stod han ved en rivende strøm, hvor Vesterhavet gennem et dæmningsbrud, der strakte sig helt til høfde 88, brølede ind over de lave enge bag ved dæmningen og ind i den vestlige del af Limfjorden. - Man får et godt indtryk af katastrofen på vedføjede billede 1.

Da havet senere trak sig tilbage, lå engene dækket af over 1 meter tykt lag sand, og af hvilket kun stak det øverste af et dige, som vi kaldte "æ Skansdig". Jeg gætter på, at det var en rest af skanseanlæg fra Svenskekrigenes tid. - Da min yngre broder og jeg den morgen stod op, kunne vi, hvor vi ellers plejede at se ud over de flade enge, nu se ud over et frådende hav, der først trak sig tilbage i løbet af et par dage.

Det tog flere år, inden sandet var dækket af en sparsom vegetation af marehalm og hjelme, senere forskellige græsarter, lyng og revling, men det blev aldrig af værdi til græsning og høslæt, som det før havde været. De rester af fordums landejendomme, der endnu var tilbage i Agger, havde mistet et af deres tre vigtigste græsningsarealer. - Der var først "Engene", der lå mellem den vestlige del af byen og den lille arm af Limfjorden, man kaldte Skiveren, "æ Skywer", og som strakte sig helt op til klitdæmningen. Dette areal blev stærkt beskåret ved opførelsen af den nye dæmning de følgende par år. - Syd for Skiveren lå de enge, som vi kaldte "æ Brækker". - jeg har ingen anelse om,

hvad navnet kan have betydet - og det var her, havet havde aflejt ret et tykt sandlag. - Syd for "æ Brækker" strakte sig en klitrække øst på, næsten helt til Limfjorden, og syd for denne klitrække lå det tredje engareal, Holmene, "æ Hwalm". De er nu heller ikke meget værd til græsning eller høslæt, men her har tidligere været bjerget mange læs hø, af det korte næringsrige græs, til vinterfoder for det ret store fårehold, der var almindeligt i Agger indtil 2. verdenskrig, da tyskerne lukkede adgangen til tangen.

Men tilbage til gennembruddet og dets følger for Agger. Vandbygningsvæsenet - VBV - tog ret omgående fat på et stortilet dæmningsbyggeri, noget, som dengang foregik ved håndkraft, skovl og trillebør. Det beskæftigede dels folk fra byen og egnen, som her tjente et kærkomment tilskud til den magre fortjeneste, som kystfiskeriet dengang gav sine udøvere, dels et stort antal af de "vesterhavsbørster", som altid fandt vej til de kystsikrings- og høfdearbejder, der blev sat i gang.

Den nye dæmning begyndte ved de sydligste huse i Vester Agger, nord for høfde 90, og sydpå til høfde 87. - På denne strækning var der ingen bred klitrække, men kun en dæmning mellem forstranden og de mellem havet og fjorden liggende enge. Den nye dæmning blev lagt vel ca. 200 meter øst for den gamle, og fylden til den blev opgravet, dels mellem den gamle og nye dæmning, og dels øst for den nye. Herved opstod der på begge sider af den nye dæmning en lang række vandfyldte grave, der gennem mange år var vi drenges herligste legeplads. Gravene mellem dæmningerne forsvandt dog hurtigt, idet de efterhånden blev fyldt op ved sandfygning fra stranden og den gamle dæmning. Det hele tilplantedes og blev efterhånden helt tilgroet med marehalm og hjelme.

På det vedføjede billede 2 ses den vestlige del af Øster Agger by før gennembruddet og bygningen af den nye dæmning. Der blev nedrevet tre huse, hvoraf de to ses i billedets forgrund. Det tredje lå længere mod nord - til venstre i billedet - og tilhørte Trine Andersen, det næste var Niels Rubys, og det mod syd - til højre i billedet Niels Peter Nielsens enke, Ane Nielsens. De to sidste er typiske Aggerbohuse - mage til det, der i dag står på Frilandsmuseet i Lyngby. De har "udskud" langs hele nordsiden, så taget går tæt til jorden, og ligeledes langs sydsiden, med undtagelse af den ende, hvor de to stuer og forstuen fandtes. - Mit hjem blev nu det vestligste i byen. Det er den vinkelbygning med den helt hvide gavl, der ses

øst for Ane Niensens hus. Det lille imellem de to blev ved samme tid købt af min far til nedrivning, så vi fremtidig havde den nye dæmning som vor nærmeste nabo mod vest. Huset, der ses til højre for mit hjem, tilhørte Anders Andersen, og den mørke vinkelbygning til venstre sognefoged, strandfoged, forbjerg og opsynsmand Thøger Sørensen, som endnu huskes af mange under navnet: Agger konge. - Han var, som det da også fremgår af hans mange bestillinger, en af de sidste virkelige sognekonger, hvis ord bogstavelig talt var lov i sognet. - Til venstre for Niels Rubys hus ses gavlen af Trine Pedersens. Det har fået en politisk historie. Det var det hus, retsstatsmanden Oluf Pedersen købte, da han søgte valg til Landstinget i Nordjylland. Landstingsmænd skulle jo bo i deres valgområde. - Yderst til venstre skimtes Poul Madsens hus.

Alle disse huse er nu også borte tilligemed tre-fire til. De blev nedrevet kort efter 2. verdenskrig, da man anlagde en dæmning øst for den, vi kaldte den nye. Den gamle var da forlængst opslugt af havet. Bygningen, der rager op midt i billedet, er badehotellet, der står endnu, og til venstre i billedets baggrund skimtes kirken. - Også tidligere end 1911 er der sket nedrivninger. Det lyse parti i forgrunden af billedet ved Niels Rubys hus er ”vægstedet” af et hus, der blev nedrevet, før jeg kan huske.

Medens billede 2 er taget fra nordvest, er billede 3's øverste halvdel taget fra sydvest og viser byens vestlige del efter nedrivningen af de tre gamle huse og opførelsen af dæmningen. - Det hvide hus i forgrunden er strandfoged Martin Madsens, altså mit hjem. De to gamle bygninger med stråtag til højre herfor er stald- og ladebygninger til Thøger Sørensen og Vilhelm Villadsens ejendomme. Disse to samt Martin Madsens og det tidligere nævnte, Poul Madsens, var nogle af de få i Agger, der endnu havde kohold. Thøger Sørensen havde endda et spand heste. - Vilhelm Villadsens udhus, længst til højre, synes at være af en meget gammel konstruktion. Desværre blev det ikke bevaret andetsteds som det før omtalte Aggerbohus på Frilandsmuseet. Det kunne sikkert have haft stor bygningshistorisk værdi.

Endelig kan nævnes, at billede 3's nederste halvdel viser os, at der endnu omkring 1911-12 var ro- og sejlbåde ved landingspladsen i Agger. - Og høfden, nr. 90, viser os den tidligere høfdekonstruktion med svært pæleværk og udkastede søsten.

Hvor blev nu de mennesker af, der boede i de nedrevne huse? - De fleste af dem flyttede ind i nye huse, opført længere øst på i byen, og den vej går det stadig. Agger by har forlængst overskredet grænsen mellem Agger og Vestervig sogne, som går i en næsten lige linie fra Flade sø

og til fjordhavnen. Adskillige huse ligger nu øst for denne linie. Agger er stadig byen, der rykker mod øst.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1969, side 247-252).